

Krajem prošlog mjeseca Vlada Srbije je pod pritiskom Međunarodnog monetarnog fonda najavila poskupljenje struje za 15%. S obzirom na posljedice koje takvo poskupljenje ima za kućanstva u već teškoj socijalnoj situaciji, ne čudi nevoljkost državnih funkcionera da predoče detalje vezane uz tu promjenu. No Memorandum potpisan s MMF-om istovremeno dovodi u pitanje pozu “snažne vlade” i “snažnog premijera” koje vlast voli da zauzima. Kao što se nekada često isticalo, Srbija ima značajno bogatstvo u vodotokovima, hidroakumulacijama, ima rudnike uglja i termoelektre. Čak i tokom – kako se ovde obavezno kaže – “mračnih devedesetih”, uprkos tadašnjoj dotrajalosti opreme te ekonomskoj i političkoj izolaciji, struje je povremeno bilo dovoljno čak i za izvoz, iako je bilo i restrikcija. Tih godina se prepričavao dovitljivi sistem po kome elektrodistribucija i proizvođači električne energije uspevaju da povećaju potrošnju struje kod običnih korisnika – prosto su obarali napon, pa je tako bilo potrebno potrošiti više kilovat-sati da bi se prostorije zagrejale, na primer. Nisam stručnjak za tu oblast, niti sam neki fizičar, ali ovo navodim kao jedan primer koji donekle ilustruje kako jedno od najvećih i najkompleksnijih državnih preduzeća (još uvek, iako je jasno da će neoliberalne mere koje se uvoze zahvatiti nužno i ovu oblast) preko struje “doda” u budžet ono što lako može da izbije iz džepova građana koji struju moraju da plaćaju.

Treba reći da struja spada u one robe preko kojih se balansira na tankoj žici između socijalne politike i punjenja državne kase. Cene struje u Srbiji, uprkos svemu, moraju ostati dovoljno niske da bi građani uopšte mogli da plaćaju račun. Nužno je, sa druge strane, da građani plaćaju svoje račune, jer se na taj novac unapred računa. Iz sličnih razloga, da bi se pospešilo poslovanje, najvećim dužnicima (a to su privrednici, naročito oni najkrupniji) gleda se kroz prste, pa im se daju i olakšice. Ova nelogičnost ima isti koren – država pritiska pojedinačne potrošače, odnosno domaćinstva, da bi “poslodavcima” olakšala, što se pravda istom socijalnom politikom. Među povlašćenima kojima se toleriše neplaćanje, šta je nemoguće za običan svet, nalazi se i porodica Karađorđević kojoj je ustupljen deo Belog dvora na korišćenje: isplaćuje im se apanaža, a oni povrh svega toga trenutno duguju više od šest miliona dinara za struju! I nikom ništa, nema ni glasa iz zvaničnih krugova.

Ne čudi stoga što je cena struje u Srbiji značajna tema, pre svega u dnevno-političkom smislu. Nije Srbija u tome izuzetak. Ali jedan slučaj može da predstavi značaj elektrodistribucijskog sistema u Srbiji i njenoj politici. Kada su rudari Kolubare, koja je tada bila deo Elektroprivrede Srbije (EPS) stupili u štrajk,¹ uverenje da je sa režimom Slobodana Miloševića gotovo bilo je jače nego ikad. Takođe, za vreme predsedništva Borisa Tadića vlasti su pokušale da preko struje naplaćuju neke druge stvari, kao kada je donesen zakon da se preko računa za struju naplaćuje i pretplata za državnu televiziju. Ta mera je samo

delimično uspela, jer su građani shvatili da je dovoljno da ispune uplatnicu na onu sumu koja je na računu naznačena za potrošnju električne energije, tako da televizijsku pretplatu plaća samo deo onih koji dobiju račun, a država već godinama preti tužbama. EPS sa svoje strane ne vodi računa o naplati televizijske pretplate, samo ih struja zanima.

MMF-ovo poskupljenje

Kada su se pojavile prve poluproverene informacije o poskupljenju struje, reakcije su bile uobičajeno različite, od ignorisanja, preko negiranja do nekih indirektnih potvrda. Ministar rudarstva i energetike Aleksandar Antić, na primer, izjavio je da neće biti poskupljenja do kraja grejne sezone, ali je isto tako rekao da je ta mera rezultat "pritisaka". Medijima u Srbiji, kao i političarima, ne veruje se previše, pa je veći deo javnosti jednostavno čekao da vidi kako će se sve rasplesiti. Rasplet je došao krajem prošlog meseca: konačno je objavljeno da će struja poskupeti za 15 odsto i da je to poskupljenje deo aranžmana sa MMF-om. Sve je kodifikovano u memorandumu koju su potpisali Vlada Srbije i šef Kancelarije MMF-a u Srbiji Deheng Kim. Deheng tvrdi kako će struja poskupeti od 15. aprila, dok pojedini predstavnici Vlade pokušavaju da početak primene tog dogovora odgode barem do maja, ako već ne i do početka naredne godine.

Kim je međutim kategoričan: 15. april i tačka. Na ovom mestu primećujemo dve vrišteće nelogičnosti: prvo, uprkos vladajućoj dogmi o svemoćnom regulišućem tržištu, ovde nema ni slova o tržišnim razlozima poskupljenja; drugo, odluka o poskupljenju struje donesena je, očigledno, van Srbije. Treća nelogičnost je skorašnja samoreklamerska izjava premijera Aleksandra Vučića koja izaziva podsmeħ: "Toliko su nam dobri pokazatelji da nam je prosto neprijatno". Poskupljenje od 15 odsto ima, isto tako, neobičnu strukturu, kao što je neobičan i razlog koji je doveo do njega. Naime, po Memorandumu jedan deo, nešto veći, ići će EPS-u, a onaj drugi ići će direktno u budžet. Isti memorandum predviđa još jedno poskupljenje naredne godine, ali ono će se možda razmotriti ukoliko, da parafraziram Vučića, bude išlo toliko dobro da nam svima bude još neprijatnije.

O razlozima za ovo poskupljenje govorili su pojedinci iz Vlade, govorio je sam i Vučić na opskurnom takozvanom "srpskom Davosu", odnosno Biznis forumu održanom na Kopaoniku, ali te se izjave međusobno često razilaze. Stoga, o pravim razlozima za ovu meru treba pitati one koji su na ovu odluku inspirisali, da ne kažem primorali Vladu Srbije koja je od poskupljenja zazirala ne iz altruističkih razloga, već zbog nepopularnosti ove mere. Šefica misije MMF Zuzana Murgasova za "IMF survey" kazala je kako je "Javni dug Srbije rastao velikom brzinom do veoma visokog nivoa. Smanjenje duga je prioritet, tako da su snažne akcije potrebne od samog početka", prenosi RTS. Toliko su nam, naime, dobri ti pokazatelji. Memorandum i diktatori

Znači, stvar je u javnom dugu. Koliko je to daleko od proklamovanih dogmi po kojima tržište, samo tržište i njegovi zakoni regulišu cenu! U pitanju je intervencionizam koji je podignut na viši nivo od državnog, koji je vrlo indikativan, ne samo za Srbiju, već za sve one u čijem ambijentu neoliberalne mantre služe kao pokriće za svako pogoršanje životnog standarda i gubitak prava. Za samu Srbiju, čitav ovaj slučaj ima i jasnu političku poruku. Naime, od poslednjih izbora na kojima je Srpska napredna stranka pod Vučićevim vođstvom dobila apsolutnu većinu u Skupštini, deo građanski orjentisanih pojedinaca pokušava da organizuje nekakav opozicioni otpor oko ideje da je Vučić osoba koja donosi sve bitne odluke, skoro pa u autokratskom stilu.

Samo njegovo ponašanje u javnosti govori tome u prilog; on voli da učutkuje, preti izbacivanjem, uopšte rečeno – voli da se postavlja kao kakav razredni starešina čvrste ruke. Posle ovog poskupljenja struje na koje je on, a i svi ostali iz Vlade, imao uticaja koliko i na poplave prošle godine stvara se jasnija slika. Reč je, dakle, o jednom – malo je reći drugorazrednom, jer se taj razred teško može označiti brojem – povereniku za efikasno sprovođenje odluka međunarodnih finansijskih i političkih struktura. Broj glasova koji je njegova lista dobila na izborima tu nije nikakvo olakšanje, naprotiv. Oni koji pritiskaju, sada imaju jasnu situaciju, tačnu adresu na koju se obraćaju i tu ne pomaže ni čudna Vučićeva koalicijska kombinatorika kada je posle izbora na kojima je mogao da formira Vladu samostalno, ipak krenuo u jednu od najčudnijih koalicija sa drugoplasiranim na izborima. Zatim, način na koji će volja službenika MMF-a biti sprovedena je priča za sebe, isto tako ilustrativna. Dakle, sve proističe iz pomenutog Memoranduma. Memorandum koji potpisuje premijer sa bilo kim u Srbiji, kao ni u većini drugih zemalja, nema nikakvo pravno dejstvo. Prosto, ne može EPS da podigne cenu na osnovu nekakvog memoranduma. Zato stvar treba ubaciti u nekakve zakonske tokove, a to je moguće samo ako se donese neki novi zakon ili izmeni neki postojeći. Upravo sada Ministarstvo finansija radi na pripremi izmena Zakona o akcizama, ti predlozi će proći na sednici Vlade, a onda će u Skupštinu na odlučivanje po hitnom postupku. Eto, tako se to radi. Eto, tome služe Vlada i parlament, tj. Skupština. Da prosto sprovedu u delo ono što je troje predstavnika – dvoje iz MMF i jedan iz Svetske banke – stavilo Vučiću pod nos na potpis. Eto, takvi su to diktatori i vlastodršci. Smejurijski.

Ekonomski nadržilekari

U svakom slučaju struja će poskupeti. To je, izračunali su vajni stručnjaci, prosečno oko 500 dinara po domaćinstvu. Od te sume, kažu, 200 ide direktno u budžet. Tih 200 dinara treba da, po rečima predstavnika Svetske banke u Beogradu, doprinese finansijskoj konsolidaciji, što opet treba da dovede do smanjenja siromaštva. Logika Svetske banke, tj. njenog predstavnika je da građani sami plaćaju svakog meseca svoj budući izlazak iz siromaštva.

Otpuštanje koje se najavljuje i uopšte povećanje nezaposlenosti nemaju nikakve veze. Menadžeri ove provenijencije obično ovakve sitnice ne uzimaju u obzir. A i zašto bi? Jer, kada se ispostavi da stvari ne idu onako kako su oni zacrtali uvek mogu da prebace odgovornost na "diktatora" Vučića, ili na sam narod koji je, znate već, iskvaren komunističkim navikama. Možda ovo i zvuči kao ironija, ali se previse puta dogodilo da bi bilo samo to. Uostalom, evo i Vučića kako sve češće jadikuje nad mentalitetom naroda. Strujni udar MMF-a je gotova stvar. Evo, stanovnici Srbije imaju dovoljno vremena da počnu sa štednjom. Ostaje da se vidi koja je sledeća šok-terapija i ko će je prepisati. I sve tako do konačnog ozdravljenja - rešenja. A to ozdravljenje počiva na sve većem opterećivanju običnih ljudi, istih onih kojima je u ime tog ozdravljenja već umanjena plata ili penzija. Nije bilo dovoljno. Šta još mogu obični ljudi da učine za zdravlje države? Možda će neka genijalna faca iz neke finansijske nadzorne institucije doći na ideju da treba dati još i krv. Videćemo.

izvor: bilten.org